

«ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΟΙ» (ΠΑΡΑ)ΚΡΑΤΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΚΟΙΤΙΔΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΥΠΡΟΣ: Η ΜΑΥΡΗ ΤΡΥΠΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΙΔΕΑΣ, ΜΕΡΟΣ 4ο

Όπως υπονοεί και ο υπότιτλός τους, αυτά τα κείμενα δεν φιλοδοξούν να πουν την ιστορία της Κύπρου. Είναι επιμέρους ιστορίες, κομμάτια της συσκοτισμένης ιστορίας του ελληνικού κράτους: **της ιστορίας των διαχρονικών επεκτατικών του σχεδίων που συνεχώς τέμνονται και αλληλεπιδρούν με την ταξική σύγκρουση στο εσωτερικό του.** Εν ολίγοις είναι κομμάτια της ιστορίας του, ειπωμένης από ταξική/ανταγωνιστική σκοπιά.

Σε κείμενο του συλλεκτικού τόμου «Ο ελληνικός φασισμός στον μεσοπόλεμο», προσπαθώντας να υποστηρίξουμε τη θέση ότι το ελληνικό κράτος (όπως όλα τα κράτη) διέπεται από συνέχεια που φτάνει ακόμα και σε επίπεδο φυσικών προσώπων, γράφαμε:

Οι ίδιοι άνθρωποι που κυνηγούν εργάτες στη Θεσσαλονίκη το 1925, επανδρώνουν τις «δωσιλογικές» ένοπλες ομάδες της πόλης το 1943 και το μετεμφυλιακό κράτος το 1950. Οι ίδιοι άνθρωποι που υποδέχονται τη φασιστική ΕΕΕ στην Αθήνα το 1933, επιβλέπουν την εξόντωση των σαλονικιών Εβραίων 10 χρόνια αργότερα. Οι ίδιοι άνθρωποι που καταστρώνουν το ιδιώνυμο το 1929, διοικούν την Εθνική Τράπεζα (δηλαδή επιβλέπουν οικονομικά τη λιμοκτονία της ελληνικής εργατικής τάξης), το 1942. Οι ίδιοι άνθρωποι που ηγούνται της ΕΟΝ το 1937, στήνουν τον μηχανισμό προπαγάνδας της «δωσίλογης» κυβέρνησης το 1941.¹

Αν εστιάσει κανείς στις επιμέρους ιστορίες αυτών «των ίδιων ανθρώπων» που συγκρότησαν το βαθύ κράτος, θα παρατηρήσει ένα αξιοσημείωτο γεγονός: πολλοί, αν όχι οι περισσότεροι, προέρχονταν από περιοχές που αποτελούσαν στόχους επέκτασης του ελληνικού κράτους. Αυτές οι ιστορίες καταδεικνύουν όχι μόνο τη συνέχεια του κράτους, αλλά και κάποια από τα σημεία αλληλεπίδρασης εξωτερικής κι εσωτερικής πολιτικής.

Στο προηγούμενο τεύχος μιλήσαμε για την ιστορία της Κύπρου και τη σχέση της με την Ελλάδα έως και τις παραμονές των Οκτωβριανών, το 1931. Εκεί αναφερθήκαμε ακροθιγώς σε ένα δίκτυο μεταξύ Λευκωσίας, Αθήνας και Λονδίνου που προωθούσε το ζήτημα της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Γράφαμε μάλιστα ότι «στην Αθήνα το δίκτυο δεν ήταν απλά εκτενέστατο και πολύμορφο· ήταν κομμάτι από το βαθύ κράτος».² Αυτό ακριβώς το κομμάτι και την κομβική του σημασία θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε. Θα το κάνουμε δε, με την προσφιλή μέθοδο των κοινωνιολόγων. Με ένα case study, δηλαδή μέσα από ένα ιδιότυπο βιογραφικό της γνωστής οικογενείας Κύρου που εξέδιδε (και συνεχίζει να εκδίδει) την εφημερίδα *Εστία*.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΥΡΟΥ

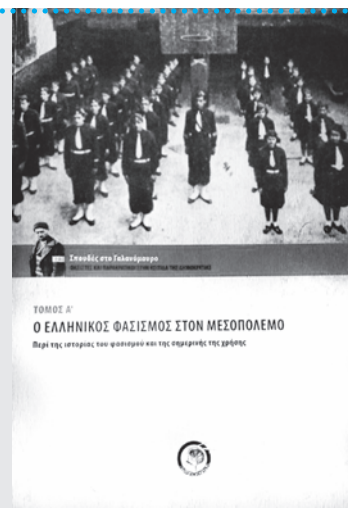
Οι Κύρου, προερχόμενοι από την Κύπρο -το νησί στο οποίο το ελληνικό κράτος είχε αναλάβει εργολαβικά την ελληνοποίηση της χριστιανικής τοπικής ελίτ- ενσωματώθηκαν πλήρως στο ελληνικό κράτος. Στελέχωσαν επίσημους θεσμούς, παρακρατικές οργανώσεις και συμμετείχαν ενεργά τόσο στον εμφύλιο ταξικό πόλεμο στο εσωτερικό όσο και στα ιμπεριαλιστικά σχέδια του ελληνικού κράτους για σχεδόν έναν αιώνα.

ΑΔΩΝΙΣ (ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ) ΚΥΡΟΥ. Ο ΠΡΟΠΑΤΟΡΑΣ

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν με αυτόν που εδραίωσε το επώνυμο Κύρου. Σύμφωνα με το σύντομο βιογραφικό του που αλειεύσαμε στο site του Μουσείου Δροσίνη:

Το 1869 ο Κύρος Ιωαννίδης παντρεύεται την Ευφροσύνη Λιασίδη και αποκτούν ένα γιο, τον Αδωνι. Λίγο μετά τον τοκετό της το 1870, η Ευφροσύνη Λιασίδη πεθαίνει αφήνοντας ορφανό νήπιο τον Αδωνι Ιωαννίδη. Ο πατέρας του, πολυάσχολος και ίσως μη ικανός ν' αναλάβει την ανατροφή του γιου του, αποστέλλει τον Αδωνι στους αδελφούς της μητέρας του. Ο θείος του Αχιλλέας Λιασίδης, γίνεται ο κηδεμόνας του νεαρού Αδωνι.³

Ο θείος, τώρα, του νεαρού Αδωνι δεν ήταν κάποιος τυχαίος στην αστική κοινωνία της Κύπρου. Ο Αχιλλέας Λιασίδης ήταν ένα από τα σημαντικότερα πολιτικά πρόσωπα κι ένας από τους πρωτεργάτες του ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο

Το 2013 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις antifascripta το βιβλίο «Ο ελληνικός φασισμός στον μεσοπόλεμο - Περί της ιστορίας του φασισμού και της σημερινής της χρήσης». Ήταν ουσιαστικά μια επιμελημένη συλλογή των κειμένων που γράφονταν στη στήλη «Σπουδές στο Γαλανόμαυρο» του περιοδικού *Antifa*. Στόχος τους ήταν να αντιπαρεταθούν στην κυρίαρχη εθνική ιστορία· μια ιστορία που ήταν τόσο πλούσια σε ιστορικές τομές όσο κενή ήταν από ταξικές συγκρούσεις. Τα κείμενα αυτά, εστιάζοντας στη συσκοτισμένη ιστορία του ελληνικού φασισμού στο μεσοπόλεμο, υποστήριζαν ότι «η ιστορία του ελληνικού φασισμού είναι ταυτόχρονα η ιστορία του φτιαξίματος μιας κοινωνικής τάξης» της αστικής. Καθόλου τυχαία, είναι ακριβώς η θέση που διαπερνά και το παρόν κείμενο, το οποίο θα μπορούσε να είναι ένα μικρό παράρτημα στον εν λόγω τόμο.

Ο γενάρχης Άδωνις Κύρου. Ελαιογραφία (όπως αρμόζει σε κάθε γνήσιο αστό της εποχής του) που τον απεικονίζει εν ώρα εργασίας.

ΟΙ ΡΙΨΟΚΙΝΔΥΝΟΙ ΗΓΕΤΕΣ ΚΙ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥΣ

Ας σταθούμε λίγο σε αυτή την περιέργη συντροφιά των «Ηγετών» της ΚΑΡΗ. Ο Μίκης Μελάς, πέραν της καταγωγής του, είχε να περηφανεύεται και για το ότι συμμετείχε σε όλους τους πολέμους του ελληνικού κράτους από τους Βαλκανικούς έως τον Ελληνοϊταλικό. Εκτός από στρατιωτικός ήταν και δηλωμένος φασίστας: κορυφαίο μέλος της περιβόητης φασιστικής οργάνωσης Εθνική Ένωση Ελλάς (ΕΕΕ) κι ιδρυτής του παραρτήματός της στην Κηφισιά. Μετά τη διάλυσή της, εντάχθηκε στην ΟΕΚΚ που συμμετείχαν κι οι Κύρου. Καθώς όμως ήταν παντρεμένος με την κόρη του μεγαλοτραπεζίτη/βουλευτή Ιωάννη Πεσματζόγλου, όταν η εφημερίδα *Το Κράτος* (επίσημο όργανο της ΟΕΚΚ) άρχισε να ασχολείται εκτός από τον εθνικοσοσιαλισμό και με τα σκάνδαλα⁴ του κουνιάδου του Γεώργιου Πεσματζόγλου, που τότε ήταν υπουργός Εθνικής Οικονομίας, αποχώρησε καταγγέλοντας. Κατόπιν, διετέλεσε νομάρχης Κερκύρας επί Μεταξά και μεταπολεμικά έγινε επίσημος τσουτσές (Τελετάρχης, Υπαρχος) της βασιλικής οικογένειας.

Ο Ελληνοκύπριος Ιωάννης Χατζηπαύλου Ιωαννίδης, πέρα από γιατρός και διευθυντής του Νοσοκομείου Παιδών, ήταν επίσης αδελφός του βουλευτή Γιώργου Χατζηπαύλου, ενός εκ των εξόριστων εξαιτίας των Οκτωβριανών. Ο Ιωαννίδης, που φαίνεται ότι είχε κομβικό ρόλο στην ίδρυση της ΚΑΡΗ, παρ' όλη την αποτυχία της, κράτησε τόσο την ιδέα όσο και το όνομα. Έτσι, μεταπολεμικά, περίπου την ίδια εποχή που στήνόνταν η ΕΟΚΑ, έστησε ξανά μια μυστική οργάνωση με Κύπριους φοιτητές των Αθηνών με το ίδιο όνομα.⁵ Αλλά κι αυτή είχε ελάχιστα καλύτερη κατάληξη από την πρώτη. Σε αυτή τη νέα ΚΑΡΗ συμμετείχε κι ο στρατιωτικός Ρόκος Καλιανέσης για τον οποίο βρήκαμε ελάχιστα, πέραν της συμμετοχής του στις δύο εκδοχές της ΚΑΡΗ. Ήταν πιθανόν αδελφός του Νίκου Καλλιανέση,⁶ βενιζελικού αξιωματικού του Βασιλικού Ναυτικού, μετέπειτα αριστερού εξόριστου κι ακόμη πιο μετέπειτα ιδρυτή των εκδόσεων Κέδρος. Ο Σπύρος Βλάχος ήταν λοχαγός που υπηρέτησε κάτω από τον Πλαστήρα στη Μικρασιατική εκστρατεία και κάτω από τον Τσαγγαρίδη. Πιθανόν να είναι κι ο συγγραφέας της βιογραφίας/αυτοβιογραφίας του Μουσολίνι το 1935.

Ο Ιωάννης Τσαγγαρίδης, αδελφός του επίσης εξόριστου Θεοφάνη Τσαγγαρίδη (που μάλλον ήταν κι αυτός μέλος της ΚΑΡΗ), ήταν ένας ακόμα φέρελπις νέος της ελληνοκυπριακής αστικής τάξης που ήρθε στην Αθήνα να σπουδάσει και τελικά ακολούθησε καριέρα στον ελληνικό στρατό. Συμμετείχε στους Βαλκανικούς Πολέμους (και μάλιστα ως επικεφαλής της Συνοδείας του Κωνσταντίνου), όπως και στη Μικρασιατική εκστρατεία. Το 1931 ήταν ήδη υποστράτηγος και το 1933 έπαιξε κομβικό ρόλο στην αποτυχία του κινήματος Πλαστήρα. Επί Μεταξά, λόγω κάποιων κόντρας με τον Παπάγο, αποστρατεύτηκε κι εξορίστηκε.

Last but not least, ο αντιστράτηγος Κωνσταντίνος Μαζαράκης Αινιάν, αδελφός του πολλακίς αρχηγού του ΓΕΣ, Αλέξανδρου Μ. Αινιάν, συμμετείχε της του Μεταξά, κολλητός του Παύλου Μελά κι από τα σημαντικά μέλη της Εθνικής Εταιρείας. Κατά τον «Μακεδονικό Αγώνα», διέπρεψε ως «συντονιστής της δράσης των ελληνικών αντάρτικων σωμάτων της κεντρικής και της δυτικής Μακεδονίας και σύνδεσμος μεταξύ των ελληνικών προξενίων Θεσσαλονίκης και Μοναστηρίου». Συμμετείχε στους Βαλκανικούς πολέμους, στο βενιζελικό κίνημα Εθνικής Άμυνας κι έπαιξε κομβικό ρόλο στην κατάληψη της Θράκης στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το 1931, ήταν (πρόσκαιρα) απόστρατος και βουλευτής Πέλλης. Το 1936, κατέβηκε υποψήφιος βουλευτής με την Εθνική Ένωση Ελλάς κι επί Μεταξά αρνήθηκε να γίνει υπουργός Αεροπορίας χωρίς την επιστροφή των αποτάκτων του αποτυχημένου βενιζελικού κινήματος του '35.

τις τρεις πρώτες δεκαετίες της Αγγλοκρατίας. Στα χέρια αυτού του ανθρώπου ο νεαρός Άδωνις ήταν φυσικό να λάβει όλη την απαραίτητη παιδεία και νοσοτροπία ενός αστού εθνικιστή. Ως ενήλικας υιοθέτησε το όνομα του πατέρα του (ως είθιστο) κι έγινε ο γνωστός Άδωνις Κύρου. Οπότε μπορεί δικαίως να χριστεί ως ο προπάτορας της οικογένειας Κύρου.

Μετά από ένα πέρασμα από την Αλεξάνδρεια για την απόκτηση των χρήσιμων κονέ με την αιγυπτιακή παροικία των Κυπρίων, μεταπήδησε στο Λονδίνο για να γνωριστεί και με την εκεί παροικία και να συνεισφέρει στις παρασκηνακές διεργασίες για το ζήτημα της ένωσης. Αυτή όμως η καριέρα του λομπίστα δεν κράτησε πολύ διότι, σύμφωνα με την ακαδημαϊκό βιογράφο του:

Ενώ ο Άδωνις βρισκόταν στην Αγγλία, ο κηδεμόνας του πληροφορήθηκε για την κίνηση πολιτών και στρατιωτικών να ιδρύσουν την Εθνική Εταιρεία στην Αθήνα με σκοπό την απελευθέρωση του αλύτρωτου Ελληνισμού. Αποφασίζει λοιπόν να στείλει εκεί τον 22χρονο Άδωνι σαν σύνδεσμο.⁷

Έτσι, το 1892 ο νεαρός Άδωνις βρέθηκε στην Αθήνα ως άμεσος σύνδεσμος Λευκωσίας-Αθηνών στο προαναφερθέν δίκτυο. Ακριβώς για αυτή του την ιδιότητα ο Χαρίλαος Τρικούπης έγινε και «ο πρώτος πολιτικός του ανάδοχος».⁸ Όταν δεν ασχολούνταν με τον «αλύτρωτο Ελληνισμό», παρακολουθούσε μαθήματα νομικής στο εκκολαπτήριο του ελληνικού εθνικισμού, το Πανεπιστήμιο Αθηνών, και ταυτόχρονα «για να έχει προσβάσεις σε πολιτικούς κύκλους» άρχισε να γράφει σε αθηναϊκές εφημερίδες, όπως η *Σκριπ* και η *Ακρόπολις*, καθώς και η κυπριακή *Πατρίς*, ιδιοκτησίας του θείου του Λιασίδη. Το 1898 προβίβασε τον εαυτό του από δημοσιογράφο σε εκδότη, αγοράζοντας (με λεφτά του πατέρα του και του θείου του) την εφημερίδα *Εστία* από τον στενό του φίλο -και ένα από τα πρώτα μη στρατιωτικά μέλη της Εθνικής Εταιρείας- τον Γεώργιο Δροσίνη.⁹

Ο Άδωνις Κύρου απέκτησε τρεις γιους με τη Δανάη Κουμάνη.¹⁰ Τον Αχιλλέα (1898), τον Κύρο (1899) και τον Αλέξη (1901). Το 1918, με τον θάνατό του, η *Εστία*, που είχε γίνει μία από τις σημαντικότερες εφημερίδες στην Ελλάδα, πέρασε στα δύο μεγαλύτερα αδελφια· τον Αχιλλέα και τον Κύρο. Ο μικρότερος γιος Αλέξης εντάχθηκε στο διπλωματικό σώμα το 1923. Οι τρεις υιοί του Αδωνίδα έμελλε να διαπρέψουν στην οργάνωση του φασιστικού μηχανισμού που συγκροτούσε το βαθύ κράτος του μεσοπολέμου και στην με πολεμικούς όρους ανασυγκρότηση της ελληνικής αστικής τάξης εν μέσω κατοχής, φτάνοντας να πρωταγωνιστούν στη μεταπολεμική αναβίωση του αλυτρωτισμού (κωδικός «κυπριακό ζήτημα»). Αλλά ας δούμε λίγο αναλυτικότερα τις σταδιοδρομίες τους.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΑΙ ΚΥΡΟΣ ΚΥΡΟΥ (ΟΙ ΕΝ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΑΡΑΚΡΑΤΙΚΟΙ)

Ο Αχιλλέας Κύρου ήταν αυτός που ανέλαβε ουσιαστικά την έκδοση της *Εστίας*. Ο αδελφός του Κύρος (ίσως διακατεχόμενος από το κόμπλεξ του μικρού αδελφού) έπαιξε έναν πιο δευτερεύοντα ρόλο τόσο ως εκδότης όσο και γενικότερος, μένοντας στη σκιά του αδελφού του σχεδόν σε όλη τη «λαμπρή» συμβολή της οικογένειας στο χτίσιμο του φασιστικού βαθούς κράτους.

Ο πρωτότοκος, πέρα από εκδότης της, αρχικά φιλοβενιζελικής, μετέπειτα φιλομοναρχικής, αλλά πάντα αστικής και εθνικιστικής *Εστίας*, υπήρξε πολυπράγμων. Καταρχήν, όσον αφορούσε το κυπριακό ζήτημα, για το οποίο θυμίζουμε ότι η επίσημη θέση του ελληνικού κράτους ήταν ότι εάν υφίσταται, είναι ζήτημα μεταξύ Βρετανίας και Κύπρου. Από τα τέλη της δεκαετίας του '20 ο Αχιλλέας Κύρου εμφανιζόταν ως πρόεδρος της οργάνωσης Κυπριακή Αδελφότητα, η οποία με την έκρηξη των Οκτωβριανών στην Κύπρο το 1931 έδειξε σημαντική κινητικότητα. Γενικότερα όμως, εκείνη την περίοδο όλοι οι αδελφοί Κύρου φαίνεται ότι έβαζαν το χεράκι τους σε κάθε εκδήλωση «αλληλεγγύης στον κυπριακό λαό» και κάθε προπαγανδιστική δράση που συνέβαινε στην Αθήνα. Την ίδια στιγμή, η *Εστία* κατήγγειλε τους Άγγλους και τον Βενιζέλο για τη στάση του. Αλλά δεν έμεναν μόνο στην προπαγάνδα. Σύμφωνα με πληροφορίες που αντάλλασσαν οι αποικιακές αρχές της Κύπρου και ο Βρετανός πρεσβευτής στην Αθήνα:

(...) το θέμα της συλλογής χρημάτων και της αγοράς όπλων συζητήθηκε σε συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στις 10 Νοεμβρίου στα γραφεία της *Εστίας* (σε υπόγειο των οποίων βρίσκονταν μάλιστα, με βάση τους ίδιους ισχυρισμούς, μεγάλες ποσότητες όπλων). Παρόντες ήταν, μεταξύ άλλων, δύο εκ των αδελφών Κύρου, ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος, ο Ταγ-

ματάρχης Μιχαήλ Παύλου Μελάς [γιος του γνωστού «μακεδονομάχου»] και ο ναύαρχος Κουντουριώτης.¹¹

Αυτή η συζήτηση μεταξύ επιφανών στελεχών του ελληνικού στρατού, της ηγεσίας της ελληνικής Εκκλησίας και των αδελφών Κύρου δεν τελεσφόρησε. Προφανώς γιατί οι πληροφορίες των Βρετανών μεταφέρθηκαν στην ελληνική κυβέρνηση, η οποία, «έδωσε (...) νέες εντολές για παρεμπόδιση της λαθραίας εξαγωγής όπλων στην Κύπρο».¹² Παρ' όλα αυτά, διάφοροι συμμετέχοντες δεν έδειξαν να πτοούνται. Έτσι, την ίδια περίοδο «στην Αθήνα επιχειρήθηκε (...) η οργάνωση κινήματος ένοπλης αντίστασης στην Κύπρο».¹³ Η μυστική οργάνωση πήρε το ελαφρώς γελοίο όνομα Κύπριοι Αγωνιστές Ριψοκίνδυνοι Ηγέτες (ΚΑΡΗ), αλλά οι βασικοί συμμετέχοντες δεν ήταν ασήμαντοι: ο Κύπριος γιατρός Ιωάννης Χατζηπαύλου Ιωαννίδης, οι στρατιωτικοί Μιχαήλ (Μίκης) Μελάς, Θεόδωρος (ή Ρόκος) Καλλιανέσης, Σπύρος Βλάχος, Ιωάννης Τσαγγαρίδης και Κωνσταντίνος Μαζαράκης Αινιάν και τέλος ο Αχιλλέας Κύρου. Αυτή η χαρούμενη συντροφιά από μεγαλοκαρabanάδες, αστούς, πολιτικούς, εκδότες -διάφοροι με πολλαπλές ταυτότητες- δεν στήθηκε από το πουθενά. Όλοι συνδέονταν κάπως μεταξύ τους συμμετέχοντας στους επεκτατικούς πολέμους, τις αλτρωτικές και φασιστικές οργανώσεις και κάθε είδους επίσημους ή υπόγειους μηχανισμούς του κράτους. Αν και η μεγαλειώδης πορεία της ΚΑΡΗ έληξε πριν καν ξεκινήσει,¹⁴ άφησε παρακαταθήκη για το μέλλον.

Βέβαια, όπως είπαμε παραπάνω, στον μεσοπόλεμο ο βασικός εχθρός του ελληνικού κράτους ήταν εντός των τειχών. Οπότε, καλός ο αλτρωτισμός, αλλά τη δεδομένη περίοδο το βασικό ενδιαφέρον ήταν η αντιμετώπιση της επιτιθέμενης εργατικής τάξης. Όπως ήταν φυσικό, λοιπόν, το ενδιαφέρον των αδελφών Κύρου δεν περιοριζόταν στην Κύπρο. Συγκεκριμένα, το 1934 ήταν από τα ιδρυτικά μέλη της εθνικοσοσιαλιστικής «Οργάνωσης Εθνικό Κυρίαρχο Κράτος» (ΟΕΚΚ) με ηγετικές φιγούρες τον Θεόδωρο Σκυλακάκη (πρώην αρχηγό της περιβόητης Εθνικής Ένωσης Ελλάς (ΕΕΕ) και τακτικότατο αρθρογράφο της *Εστίας*), τον πρώτο αρχηγό των Ελληνικών Μυστικών Υπηρεσιών Γεώργιο Φεσόπουλο, τον χιτλερικό δικηγόρο Ευάγγελο Κυριάκη, τη βαζίστρια Σίτσα Καραϊσκάκη, καθώς και διάφορους μεγαλοτραπεζίτες και πολιτικούς.¹⁵

Μετά από μια περίοδο διαδοχικών πραξικοπημάτων και φαγώματος για το ποιος φασίστας θα αναλάβει τα ηνία του κράτους, η επικράτηση του Μεταξά κι η δικτατορία της 4ης Αυγούστου ξεκαθάρισε το τοπίο. Αναπόφευκτα ξεκαθάρισε κι ο εσμός των φασιστικών οργανώσεων κι ενσωματώθηκε στο επίσημο κράτος, το οποίο οι αδελφοί Κύρου συνέχισαν να υπηρετούν από τις επάλξεις της «μαχόμενης δημοσιογραφίας» κι από όπου αλλού μπορούσαν. Αλλά και κατά τη διάρκεια της κατοχής, αν και η *Εστία* ανέστειλε την έκδοσή της, οι αδελφοί Κύρου δεν έκατσαν άπραγοι. Ακριβώς το αντίθετο. Καθ' όλη τη δεκαετία του '40 όποια γαλανόμαυρη πέτρα κι αν σήκωνες, το όνομα Κύρου ήταν από κάτω.

Ο ξεπλυτής του ελληνικού φασισμού, Ευάνθης Χατζηβασιλείου, προσπαθώντας να καταπιαστεί με το «κυπριακό», αναγκάζεται να ανατρέξει στην ίδια συνέχεια που διέπει το κράτος και που φτάνει σε επίπεδο φυσικών προσώπων: (...) πολλά από τα πρόσωπα που δραστηριοποιήθηκαν το 1953-59 [περίοδος που αναδείχθηκε το κυπριακό ως κομβικό ζήτημα σ.σ.] είχαν ήδη αναπτύξει σημαντική δράση στον μη εαμικό πολιτικό χώρο κατά την περίοδο της Κατοχής και μάλιστα σε ένα ιδιόμορφο είδος Αντίστασης, στις οργανώσεις πόλης, πρώτιστα στην Αθήνα.¹⁶

Ο «μη εαμικός πολιτικός χώρος» του φασιστολόγνου συγγραφέα περιλαμβάνει όλο το φάσμα των αντικομμουνιστικών οργανώσεων, από την ΠΕΑΝ του Κανελλόπουλου έως τη Χ του Γρίβα. Πρόκειται για τους ίδιους φασίστες που στελέχωσαν τις φασιστικές οργανώσεις στον μεσοπόλεμο και στη συντριπτική τους πλειοψηφία συνέχισαν τη δράση τους τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά την Κατοχή, συγκροτώντας τον αντίπαλο πόλο απέναντι στη δύναμη του ΕΑΜ. Κοινώς, τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται ο Χατζηβασιλείου ανήκουν σε αυτούς τους «ιδίους ανθρώπους» για τους οποίους μιλάει το Γαλανόμαυρο.

Σε αυτές ακριβώς τις «μη εαμικές» οργανώσεις μπορούν, κατά τον συγγραφέα, να εντοπιστούν οι άνθρωποι κι οι σχέσεις που αργότερα (1950) δημιούργησαν τον «ενωτικό κύκλο των Αθηνών» στον οποίο χρεώνεται η απόφαση για ένοπλο αγώνα στην Κύπρο. Αν κι οι αδελφοί Κύρου δεν εμφανίζονται ως επί-

Αχιλλέας Κύρου και Κύρος Κύρου. Προφανώς σε ελαιογραφίες.

«ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ»

Με το ξέσπασμα των Δεκεμβριανών το '44, ο τότε υφυπουργός Τύπου και Διαφωτίσεως Πέτρος Γαρουφαλιάς προσπάθησε να βρει έναν τρόπο να κυκλοφορήσει κάποιο έντυπο, που να εκφράζει τις θέσεις «...της αποκλεισμένης, σε μια στενή λωρίδα λίγων τετραγώνων γης και εγκλεισμένης στο ξενοδοχείο της 'Μεγάλης Βρεταννίας', Κυβερνήσεως».¹⁷ Τα προβλήματα πολλά: τα μέλη του Σωματείου Τυπογράφων και Τεχνικών Τύπου ανήκαν κατά συντριπτική πλειοψηφία στο ΚΚΕ και στήριζαν τη γενική απεργία που είχε κηρύξει το ΕΑΜ. Οι περισσότεροι υπάλληλοι

του υφυπουργείου Τύπου, που ήταν φίλα προσκείμενοι στο ΕΑΜ, συμμετείχαν και αυτοί στη απεργία. Και σα να μην έφταναν αυτά, όλα τα τυπογραφεία βρίσκονταν είτε σε ΕΛΑΣιτοκρατούμενες περιοχές, είτε σε επικίνδυνες ζώνες.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Δημήτρη Γαρουφαλιά (αδελφού του υφυπουργού), τα κάστανα από τη φωτιά ανέλαβε να βγάλει ο Αχιλλέας Κύρου. Τα προβλήματα υποδομής και στελέχωσης επίσης λύθηκαν καθώς βρέθηκε κάποιος «Αρτινός τυπογράφος, πιστός πολιτικός μας φίλος», ο οποίος «βρήκε ένα χειροκίνητο παλιό τυπογραφείο».¹⁸ Έτσι ο Κύρου έστησε την εφημερίδα και έγινε ο βασικός της αρθρογράφος.

Το επίσημο έντυπο λοιπόν της Κυβέρνησης κατά τη διάρκεια των Δεκεμβριανών, έβγαине χειροκίνητα στα υπόγεια της «Μεγάλης Βρεταννίας» και σύμφωνα με τον υιό ενός από τους διανομείς της μοιραζόταν ζούλα στις «ΕΛΑΣιτοκρατούμενες περιοχές».¹⁹ Κυκλοφόρησαν συνολικά 46 φύλλα, από την 5η Δεκεμβρίου 1944 έως την 21η Ιανουαρίου 1945.

ΕΧΟΥΝ ΚΙ ΟΙ ΦΑΣΙΣΤΕΣ ΣΤΟΜΑΧΙ

Η γυναίκα του Αχιλλέα Κύρου, Μαργαρίτα, ακολουθώντας την παράδοση της οικογενείας «εμπλεκόταν με τα κοινά». Ως εθελόντρια του Ερυθρού Σταυρού, όταν η Ελλάδα εξασφάλισε βοήθεια σε τρόφιμα λόγω του Λιμού του '41-'42, συμμετείχε στη διαχείριση και διανομή τους. Έτσι, ενώ χιλιάδες άνθρωποι πέθαιναν στον δρόμο, φρόντισε να εξασφαλίσει τα απαραίτητα ώστε να στήσει την Εστία Κυπρίων, η οποία «στο απόγειο της δράσης της μοίραζε συσσίτιο σε 1500 - 2000 πρόσωπα».²⁰ Ανάμεσα σε αυτούς ήταν οι εξόριστοι του '31, Ελληνοκύπριοι φοιτητές κι άλλοι διάφοροι που στο μεταξύ είχαν στήσει το ελληνοκυπριακό τμήμα του ελληνικού φασισμού. Επίσης, σιτίζονταν προσωπικότητες όπως ο φοιτητής Μακάριος Κυκκώτης (μετέπειτα Εθνάρχης Μακάριος Γ') κι ο Γεώργιος Γρίβας.

σημα μέλη αυτού του κύκλου, έπαιξαν σημαντικότατο ρόλο ως σύνδεσμοι κι οργανωτές του, ακριβώς λόγω της πολυετούς σταδιοδρομίας τους στην οργάνωση του ελληνικού φασισμού.

Έτσι λοιπόν, από τις αρχές της δεκαετίας του '40, μετά τη γερμανική εισβολή και την παράδοση της Ελλάδας, οι Αφοι Κύρου, συνέχισαν τη σταδιοδρομία τους συμμετέχοντας αρχικά στο ανοιχτά φιλοχιτλερικό Εθνικοσοσιαλιστικό

ο Αλέξης Κύρου στην όψιμη φάση της φασιστικής του καριέρας (1955) αγορεύει από το βήμα του ΟΗΕ υπέρ της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Όχι ως Ελληνοκύπριος, αλλά ως Γενικός Γραμματέας του υπ.Εξ. της Ελλάδας. Σόρρυ, δεν βρήκαμε ελαιογραφία του.

ΤΑ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ο Αλέξης Κύρου από την πρώτη στιγμή που ανέλαβε το ελληνικό προξενείο στην Κύπρο τάχθηκε υπέρ του ασυμβίβαστου αγώνα που πρόσβευε ο μητροπολίτης Κυρήνειας κι ο κύκλος του, κόντρα σε ό,τι έλεγε δημοσίως το ελληνικό κράτος περί μη ανακίνησης του ζητήματος της ένωσης. Επιπλέον, με το στάτους του προξένου όχι μόνο επηρέαζε σημαντικά το Νομοθετικό Συμβούλιο, αλλά φαίνεται πως ανέλαβε να συντονίζει από τα παρασκήνια (και να εξασφαλίζει χρηματοδότηση για) τις ανταγωνιστικές ενωτικές οργανώσεις (ΕΡΕΚ κι Εθνική Οργάνωση Κύπρου). Γενικότερα, τον ελάχιστο χρόνο που παρέμεινε στο νησί έκανε ό,τι μπορούσε για να προωθήσει τη συγκρουσιακή στρατηγική ενάντια στη βρετανική διοίκηση.

Για τα επίσημα πεπραγμένα του ο Κύρου φρόντιζε να ενημερώνει ανελλιπώς τον υπουργό Εξωτερικών Μιχαλακόπουλο, ο οποίος απέναντι σε αυτές τις κινήσεις που καταφανώς αντέβαιναν τόσο τη δηλωμένη θέση του ελληνικού κράτους όσο και τις αρμοδιότητες του προξενείου, δεν αντέδρασε καθόλου πέραν κάποιων νουθεσιών στον παράτολμο προστατευόμενό του. Βέβαια μπορεί ο υπ. Εξ να ποιούσε την νήσσαν, αλλά οι κινήσεις του Κύρου δεν περνούσαν καθόλου απαρατήρητες από τους Άγγλους, οι οποίοι είχαν κάνει γνωστό από την πρώτη στιγμή ότι θεωρούσαν την τοποθέτησή του τουλάχιστον ανάρμοστη και προβληματική. Έτσι, το Λονδίνο πίεζε απευθείας τον Βενιζέλο συχνά πυκνά, γεγονός που ανάγκασε τον Έλληνα πρωθυπουργό να υποσχεθεί την ανάκληση του ταραξία πρόξενου όχι μία αλλά δύο φορές. «Παραδόξως», η ανάκληση δεν έγινε ποτέ κι ο Βενιζέλος περιορίστηκε στο να διαμηνύσει προς τον Μιχαλακόπουλο «με αυστηρό τόνο» ποια οφείλει να είναι η πολιτική της Ελλάδας. Δεν ξέρουμε αν η (μη) αντίδραση των ανωτέρων του Κύρου απέναντι στις εκτός γραμμής «πρωτοβουλίες» του πήγαζε από την κομβική θέση της οικογένειάς του στο βαθύ κράτος ή από την υπόρρητη θέληση του ελληνικού κράτους να αναιρεί εμπράκτως την επίσημη θέση του περί μη εμπλοκής στο ζήτημα της Κύπρου. Το πιο πιθανό είναι ότι ισχύουν και τα δύο.

Κόμμα Ελλάδος του (μπαμπά της Μελίνας) Σπύρου Μερκούρη. Το 1942, ο Αχιλλέας μαζί με τον μικρότερο αδελφό Αλέξη (με τον οποίο ασχολούμαστε παρακάτω), ήταν οι βασικοί συντάκτες της εφημερίδας και των φυλλαδίων της εθνικιστικής οργάνωσης «Ελληνικόν Αίμα», της οποίας βασικό θέμα ήταν «...ο συστηματικός αγώνας κατά των κομμουνιστών και της αριστερής παράταξης γενικότερα, που συνεχίστηκε εντονότερα και μετά την απελευθέρωση».²¹ Ταυτόχρονα, κι οι τρεις Κύρου είχαν στενές σχέσεις με την Εθνική Δράση του Σπύρου Μαρκεζίνη και του μεταξικού και Χίτη βιομήχανου, Χρήστου Ζαλοκώστα. Ο Αχιλλέας Κύρου δε, ήταν ο βασικός αρθρογράφος στην εφημερίδα *Η Ελλάς* που ήταν η επίσημη προπαγανδιστική εφημερίδα της ελληνικής κυβέρνησης υπό τον Πέτρο Γαρουφαλιά,²² καθ' όλη τη διάρκεια των συγκρούσεων στην Αθήνα τον Δεκέμβριο του '44. Ήταν επίσης «ένα είδος 'καθοδηγητή' μαζί με τον αρχιεπίσκοπο Χρύσανθο και τον Αλ. Παπάγο»²³ στην οργάνωση Εθνικό Κομιτάτο που φτιάχτηκε από παλιά μεγαλοστελέχη της μεταξικής ΕΟΝ.²⁴ Το όνομά του επίσης φιγουράρει στη λίστα με τους χρηματοδότες της περιβόητης Χ του Γεώργιου Γρίβα, με τον οποίο σίγουρα γνωρίζονταν από την Εστία Κυπρίων, όπου ο Γρίβας κι άλλοι Ελληνοκύπριοι του ιδίου φυράματος σιτίζονταν κατά τη διάρκεια του Λιμού τον χειμώνα του '41-'42, ενώ υπάρχει πιθανότητα η γνωριμία τους να πηγαίνει ακόμα πιο πίσω στον χρόνο.

Όπως είναι προφανές, η βασική καούρα των Κύρου και των ομοίων τους δεν ήταν η αντίσταση στους Γερμανούς, αλλά η δημιουργία ενός δεξιού πόλου που κάτω από το λάβαρο της εθνικοφροσύνης θα εμπόδιζε την κατάληψη της εξουσίας από τους κομμουνιστές μετά την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων. Με το τέλος της κατοχής, αυτή η σύγκρουση εντάθηκε. Και μεταπολεμικά οι αδελφοί Κύρου πρωτοστατούσαν· ειδικά ο πρωτότοκος Αχιλλέας, ο οποίος το 1946 συμμετείχε στην ίδρυση του νέου «Μακεδονικού Κομιτάτου». Εδώ όμως δεν επρόκειτο για μια ακόμα φασιστική οργάνωση, αλλά για κάτι πολύ μεγαλύτερο. Το Μακεδονικό Κομιτάτο στήθηκε από κορυφαία στελέχη του μετακατοχικού κράτους με «απόφαση της κυβέρνησης Τσαλδάρη» και χρηματοδοτήθηκε αδρά από την ελληνική αστική τάξη. Επρόκειτο για ένα σχέδιο πανελλαδικής εμβέλειας που αφορούσε «τη δημιουργία έμμισθων παρακρατικών συμμοριών, διοικούμενων από αξιωματικούς με πολιτικά κι επιφορτισμένων με την εξολόθρευση των νόμιμων στελεχών της Αριστεράς σε όλη την Κεντρική και Βόρειο Ελλάδα».²⁵

Το 1950 ο «χώνομαι παντού» Αχιλλέας Κύρου μάς άφησε χρόνους κι ο Κύρος Κύρου ανέλαβε την *Εστία*. Αν κι έδειξε μια έλειψη πρωτοβουλιών σε σχέση με τον πρωτότοκο, συνέχισε με επιμονή μέσα από την εφημερίδα -κι όχι μόνο- να προωθεί τον αντικομμουνισμό, τον επεκτατισμό κι άλλα υψηλά ιδεώδη της ελληνικής αστικής τάξης έως τον θάνατό του, δέκα χρόνια αργότερα.

ΑΛΕΞΗΣ ΚΥΡΟΥ (Ο ΦΑΣΙΣΤΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΗΣ)

Ας έλθουμε τώρα στον μικρότερο αδελφό της τριανδρίας, τον Αλέξη Κύρου. Ως μέλος της επιφανούς οικογένειας που πρωτοστατούσε σε οποιοδήποτε αλυτρωτικό, εθνικιστικό και φασιστικό σχέδιο εξύφαινε το ελληνικό κράτος, δεν μπορούσε παρά να ασπάζεται, όπως είδαμε, τα ίδια υψηλά ιδεώδη· δηλαδή, να είναι καραμπινάτος φασίστας. Ετούτος εδώ όμως δεν συνέχισε στα βήματα των αδελφών του ως εκδότης/παρακρατικός, αλλά χώθηκε από νωρίς στον επίσημο κρατικό μηχανισμό και μάλιστα στο κατεξοχήν πεδίο της εξωτερικής πολιτικής.

Το 1923, στην τρυφερή ηλικία των 22 ετών, εντάχθηκε στο διπλωματικό σώμα φέροντας το βαρύ όνομα -και τις διασυνδέσεις- της οικογένειας κι η ανέλιξή του ήταν ραγδαία. Μόλις τρία χρόνια αργότερα ανέλαβε τη διεύθυνση του γραφείου τού τότε υπουργού Εξωτερικών Ανδρέα Μιχαλακόπουλου, ο οποίος φαίνεται πως τον έκανε προστατευόμενό του και προώθησε την καριέρα του. Έτσι, το 1928 τοποθετήθηκε ως πρώτος υποπρόξενος στο κομβικό προξενείο της Κωνσταντινούπολης για να αναλάβει το προξενείο στη Λευκωσία το 1930· ελάχιστους μήνες πριν τα Οκτωβριανά. Από αυτό το πόστο, ο Αλέξης Κύρου άρχισε αμέσως τις μηχανορραφίες ενάντια στη βρετανική διοίκηση, οι οποίες έλαβαν απότομο τέλος με την πυρπόληση του βρετανικού Κυβερνείου που σήμανε την αρχή των Οκτωβριανών του '31.

Ο Κύρου έφυγε κρυφά το ίδιο βράδυ από την Κύπρο γλιτώνοντας την επίσημη απέλαση, αλλά κηρύχθηκε άμεσα persona non grata από τους Βρετανούς -οι οποίοι καθιστούσαν έτσι σαφές ότι τον θεωρούσαν έναν από τους βασικούς υπαίτιους κι ότι καταλόγιζαν σημαντικές ευθύνες στην Αθήνα. Η «τιμωρία» του ήταν η μετάθεσή του στην κομβική πρεσβεία του Βερολίνου (1933-36), όπου πιθανόν²⁶ να είχε επαφές με τον χιτλερικό επιχειρηματία κο Ιωάννη Βουλπιώτη (περισσότερο γνωστό ως εμπνευστή των Ταγμάτων Ασφαλείας).

Με το ξέσπασμα του πολέμου ο Αλέξης Κύρου γύρισε στην Ελλάδα, όπου συνέβαλε στην ανάρρηση του εσωτερικού εχθρού αρθρογραφώντας, προπαγανδίζοντας κι οργανώνοντας παρακρατικούς. Επανήλθε στα επίσημα καθήκοντα του διπλωμάτη συμμετέχοντας στην αντιπροσωπεία του ελληνικού κράτους που στη Συνδιάσκεψη Ειρήνης το 1946 έθεσε θέμα επέκτασης των συνόρων του εις βάρος της Βουλγαρίας και της Αλβανίας. Το 1947, έγινε μόνιμος αντιπρόσωπος της Ελλάδας στον ΟΗΕ· θέση που κράτησε έως το 1953. Το 1952, όταν έγινε πρωθυπουργός ο Παπάγος, ο Κύρου, φίλος του από τις παραπάνω οργανώσεις, έγινε ο κύριος σύμβουλός του σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, παρακάμπτοντας τον τότε υπ. Εξ. Στεφανόπουλο, ενώ το 1953 έγινε Γενικός Γραμματέας του υπουργείου Εξωτερικών. Μέσω αυτών των θέσεων πρωτοστάτησε στην ανακίνηση του ζητήματος περί ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα· ζήτημα, με το οποίο ασχολούνταν επίσημα ή ανεπίσημα έως το θάνατό του το 1969. Αλλά αυτό είναι μια ιστορία για επόμενα τεύχη.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όπως γράφαμε και στην αρχή, η ενασχόλησή μας με τον βουρκώδη βίο της οικογένειας Κύρου αποσκοπούσε στο να δείξει σε επίπεδο φυσικών προσώπων τόσο τη συνέχεια του ελληνικού κράτους όσο και την άμεση σύνδεση της εσωτερικής κι εξωτερικής του πολιτικής. Η γενική θέση πίσω από την ιστορία τους μπορεί να συνοψισθεί ως εξής:

Το ελληνικό κράτος ήδη από τις πρώτες δεκαετίες της ύπαρξής του είχε αρχίσει να ενσωματώνει μέλη των εκάστοτε τοπικών ελίτ από «τον αλύτρωτο ελληνισμό», δηλαδή από τα μέρη στα οποία φιλοδοξούσε να επεκταθεί. Εφοβλιστές, τραπεζίτες, μεγαλέμποροι και πάσης φύσεως μεγαλοαφεντικά, από την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη, τα Βαλκάνια, τον Πόντο και την Κύπρο, που ένιωθαν τις φιλοδοξίες τους να ταυτίζονται με αυτές του νέου, αδηφάγου κράτους, το αγκάλιασαν κι έγιναν σάρκα από τη σάρκα του. Πρωτοστάτησαν στην οικονομική, ιδεολογική και πολιτική προώθηση των επεκτατικών πολέμων και συμμετείχαν, πολλές φορές ως ηγετικά μέλη, στο σχηματισμό της ελληνικής αστικής τάξης μέσα από τον λυσσώδη αγώνα της ενάντια στο νεοσύστατο κι αυξανόμενο επιθετικό προλεταριάτο. Συνέβαλαν σε αυτόν τον ταξικό εμφύλιο πόλεμο, από τις αρχές του στον μεσοπολέμου έως τη συντριπτική επικράτηση της τάξης τους στα τέλη της δεκαετίας του 1940, και κατόπιν συμμετείχαν στην ανασυγκρότηση του μεταπολεμικού κράτους και την «αναβίωση» της επεκτατικής του πολιτικής με εστίαση στην Κύπρο. Σε αυτή την ιστορία, οι Κύρου ήταν ένα διαφωτιστικό παράδειγμα. Αλλά δεν ήταν οι μόνοι.

Εκλογές 1946. Τα γραφεία του Εθνικού Κόμματος του Ναπολέοντα Ζέρβα, ακριβώς πάνω από τα γραφεία της εφημερίδας «Ελληνικόν Αίμα». Παλιές γνωριμίες, ίσως...

7. Ό.π. Οι ισχυρισμοί της Σβάρνα ενισχύονται από το γεγονός ότι η Εθνική Εταιρεία όχι απλά είχε επαφές με την Κύπρο, αλλά είχε μύσει πολλούς εξέχοντες Ελληνοκύπριους ιδρύοντας παραρτήματα στις μεγάλες πόλεις της Κύπρου..

8. Έτσι τουλάχιστον ισχυρίζεται ο εγγονός του, Αδωνις. Κ. Κύρου, στην εκπομπή *Νυχτερινός Επισκέπτης* «Εστία: Ετών 100 - Κύρου συνέχεια», 1994. (Αρχειο ντοκιμαντέρ της ΕΡΤ), <https://archive.ert.gr/7731/>

9. Γιάννης Γιανουλόπουλος, *Η ευγενής μας τύφλωσις...*, Βιβλιόραμα, 2003, σελ. 38.

10. Η Κουμάνη, μετέπειτα Δανάη Αδωνίδος Κύρου, τιμώντας τον ρόλο της αστής συζύγου και μητέρας υπήρξε «χρήσιμο μέλος της αθηναϊκής κοινωνίας». Είχε σημαντική δράση στο Άσυλο των Ανιάτων και ήταν βασικό μέλος του Λυκείου των Ελληνίδων, συμβάλλοντας από τη θέση της στην εθνικιστική επιμόρφωση των αστών νεανίδων.

11. Παπαγεωργίου Θωμάς, *Η κυπριακή ενωτική κίνηση στην Αθήνα, 1931-1940. Οι βρετανικές αντιδράσεις και η στάση των ελληνικών κυβερνήσεων*, διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2014, σελ. 83.

12. Ό.π.

13. Ό.π.

14. Σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του συμμετέχοντα Σπύρου Βλάχου, η προσπάθεια ακυρώθηκε διότι σύντομα ο Τσαγκαρίδης εξέφρασε περιέργες αντιρρήσεις του τύπου «δεν πρέπει να τα βάλουμε με τη Μεγάλη Βρετανία κι ότι δεν πρέπει να συνεχιστεί η προσπάθειά μας». Το ότι όλοι συμφώνησαν μας κάνει να πιστεύουμε ότι για άλλη μια φορά οι ενήμεροι Βρετανοί πίεσαν το επίσημο ελληνικό κράτος να μαζέψει τα λουριά του ανεπίσημου βραχιονά του. Ρένος Κυριακίδης, ό.π.

15. Περισσότερα για την ιστορία της ΟΕΚΚ, όπως και το ποιόν και τη σταδιοδρομία των ιδρυτών της δεξ στο *Σπουδες στο Γαλανόμυρο*.

16. Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Στρατηγικές του Κυπριακού - Η δεκαετία του 1950*, εκδόσεις Πατάκη, 2005, σελ. 34

17. Αντώνης Κολιάτσος «30 χρόνια από τον θάνατο του Πέτρου Γαρουφαλιά. (Μέρος Δ')». <http://gnomiartas.gr/2014/11/27/garoufalias-3/>

18. Κλέωνας Ιωαννίδης «Η Ελλάς», η επίσημη κυβερνητική εφημερίδα των Δεκεμβριανών: ένα άγνωστο ντοκουμέντο», *Ενθέματα*, 4/12/2011. <https://enthemata.wordpress.com/2011/12/04/basiliki-metatroulou/>

19. Αντώνης Κολιάτσος, ό.π.

20. Πέτρος Παπαπολυβίου, «Η "Εστία Κυπρίων" στην Αθήνα της Κατοχής», *Περί Ιστορίας*, 29/10/2016. <https://papapolyviou.com/2016/10/29/i-estia-kiprion-stin-athina-tis-katohis/>

21. https://el.wikipedia.org/wiki/Ελληνικόν_Αίμα

22. Κλέωνας Ιωαννίδης «Η Ελλάς», ό.π..

23. Ευάνθης Χατζηβασιλείου, ό.π., σελ. 37.

24. Για περισσότερες πληροφορίες έντονης ακροδεξιάς απόχρωσης δείτε: <http://www.ioannismetaxas.gr/EthnikoKomitato.html>

25. Ιός, «Ντοκουμέντο για τη 'Λευκή τρομοκρατία' του 1946 - Ο 'στράτος - φάντασμα' της εθνοπροσύνης», *Ελευθεροτυπία*, 17/5/2009.

26. Σύμφωνα με τη φασιστο-ιστοσελίδα metapedia, λίγο πριν την έναρξη του ιταλοελληνικού πολέμου, ο Αλέξης Κύρου μαζί με τον Βουλπιώτη προσπάθησαν να διαμεσολαβήσουν μέσω του «επίσημου εθνικού γλύπτη» της χιτλερικής Γερμανίας, Arno Breker (ο οποίος ήταν προσωπικός φίλος του Βουλπιώτη), για να αποτραπεί η ιταλική επίθεση. https://el.metapedia.org/wiki/Arno_Μπρεκερ. Επίσης, πάλι σύμφωνα με την metapedia, αργότερα, το '44, ο Βουλπιώτης ήταν αυτός που μεσολάβησε στους Γερμανούς για να απελευθερώσουν τον κανακάρη του Αχιλλέα Κύρου, Αδωνι Α. Κύρου, τον οποίο είχαν συλλάβει ως οργανωτή της δολοφονίας του Κίτσου Μαλτέζου. https://el.metapedia.org/wiki/Αχιλλέας_Κύρου. Εντάξει, βάσει του βιογραφικού των αδελφών Κύρου, η γνωριμία με τον Βουλπιώτη φαίνεται πολύ πιθανή. Έτσι κι αλλιώς δεν είχαν αφήσει και κανά φασίστα με τον οποίο να μη σχετίζονται. Βέβαια, όταν η πηγή είναι τέτοιας ποιότητας, καλό είναι να είμαστε επιφυλακτικοί. Εξού και το «πιθανόν».

1. *Σπουδές στο Γαλανόμυρο, τόμος Α' . Ο ελληνικός φασισμός στον μεσοπόλεμο*, Antifascrista, 2013, σελ. 31.

2. «Η Κύπρος μετά το '22. Η μαύρη τρύπα της Μεγάλης Ιδέας, Μέρος 3ο», *Antifa* #64, 3/2019.

3. Λίλιαν Σβάρνα, «Ο Γ. Δροσίνης παραδίνει την Εστία στον εμπνευσμένο του αρχισυντάκτη Άδωνι Κύρου» <https://www.drossinismuseum.gr/pages/i-estia-kai-o-adonis-kurou>

4. Για την ενασχόληση της εφημερίδας *Κράτος* και της ΟΕΚΚ με διάφορα «οικονομικά σκάνδαλα» της εποχής δεξ *Σπουδες στο Γαλανόμυρο*, Antifascrista, 2013.

5. Για τη νέα ΚΑΡΗ, την ιστορία της και το πώς τα μέλη της απορροφήθηκαν από την ΕΟΚΑ ευελπιστούμε να μιλήσουμε σε κάποιο μελλοντικό κείμενο.

6. Ο Σπύρος Βλάχου θυμάται ότι «με επισκέφθηκε στο σπίτι μου ο άγνωστός μου τότε Ρόκος Καλιανέσης που μου συστήθηκε ως αδελφός του συμμαθητού μου στη Βαρβάκειο και τότε πλοίαρχου». Αναφέρεται στο Ρένος Κυριακίδης «Ο Σπύρος Βλάχος, η 'ΚΑΡΗ' και το 'Δέλτα του ποταμού Έβρου'». www.kykkos.org.cy/imkt.cy.net/08/T08-120.pdf